

(نظریه مشورتی اداره حقوقی $\frac{۷/۷۸۷۱}{۱۳۷۷/۶/۲۹}$ و رأی اصراری^(۱) $\frac{۳۵۴۷}{۱۳۴۱/۱۱/۳}$)
 ۹- دعوی تقسیم ترکه در صورت اختلاف در مالکیت مورث حین الفوت
 (نظریه مشورتی اداره حقوقی $\frac{۷/۴۷۴۹}{۱۳۶۲/۱۰/۱۱}$)

مصادیق دعاوی غیر مالی:

۱- دعاوی غیر مالی راجع به خانواده:

- الف) صدور حکم طلاق
- ب) صدور گواهی عدم امکان سازش
- ج) تمکین
- د) اثبات زوجیت و انکار آن
- و) حضانت
- ی) درخواست ازدواج مجدد
- ن) الزام به تنظیم سند رسمی ازدواج در احد از دفاتر اسناد رسمی
- ه) الزام به ثبت طلاق
- م) الزام به ثبت واقعه رجوع از طلاق در ایام عدّه
- ک) درخواست ازدواج موضوع ماده ۱۰۴۳ قانون مدنی

۲- دعاوی غیر مالی مربوط به روابط موجر و مستأجر

- الف) الزام به تنظیم سند رسمی اجاره
- ب) تجویز انتقال منافع مورد اجاره
- ج) دعوی مربوط به تخلیه / تجاری - مسکونی / کسب و پیشه
- د) الزام به تعمیرات اساسی عین مستأجره
- و) دعوی فسخ قرارداد اجاره
- ی) دعوی عسر و حرج نسبت به اجاره اماکن مسکونی
- ن) دعوی بطلان اجاره
- ه) دعوی الزام به انجام شروط مربوط به اوصاف مورد اجاره از قبیل وصل تلفن / آب / برق / گاز و...

۱. رأی اصراری موضوع ماده ۴۰۸ ق.آ.د.م. ۱۳۷۹ - آنچنان رأیی است که قابلیت فرجام داشته باشد.

۳- دعاوی غیر مالی مربوط به امور حسبی

- الف) درخواست صدور حکم موت فرضی
 ب) درخواست صدور حکم مهر و موم ترکه
 ج) درخواست تحریر ترکه
 د) نصب قیم
 و) عزل قیم
 ی) نصب امین / تعیین امین اموال غایب مفقودالاث
 ن) ضم امین
 ه) درخواست صدور گواهی رشد
 ک) اخراج ثلث
 گ) الزام به تقسیم و فروش ترکه
 ق) عزل ولی قهری
 س) درخواست صدور حکم سرپرستی فرزند خوانده
 ش) گواهی انحصار ورثه
 م) تنفیذ وصیت نامه عادی

۴- دعاوی غیر مالی مربوط به ثبت احوال

- الف) تغییر نام کوچک
 ب) تغییر نام خانوادگی
 ج) ابطال شناسنامه
 د) اصلاح شناسنامه
 و) ابطال واقعه فوت
 ی) اصلاح تاریخ فوت در گواهی فوت
 ن) تغییر جنسیت
 ه) دعوی ابوت و بنوت
 ک) دعوی اثبات رشد و بلوغ
 گ) دعوی اثبات سیادت
 ق) دعوی اثبات نسب و نفی آن و...

۵- سایر دعاوی غیر مالی:

- ۱- دعوی تأمین دلیل
- ۲- تأمین خواسته
- ۳- دستور موقت
- ۴- دعوی اعسار مطلق و اعسار به تقسیط «محکوم به» / تعدیل و تقلیل اقساط «محکوم به»
- ۵- دعوی تشخیص صحت تاریخ معامله (۱)
- ۶- دعوی جعل و تزویر در اسناد
- ۷- دعوی تصرف عدوانی
- ۸- دعوی رفع مزاحمت ملکی
- ۹- دعوی ممانعت از حق
- ۱۰- دعاوی مربوط به حقوق ارتفاقی
- ۱۱- دعوی افراز، تقسیم و فروش اموال مشاع در صورت عدم اختلاف در مالکیت
- ۱۲- تأیید قولنامه (رای وحدت رویه $\frac{۵۹/۶۹}{۱۳۷۰/۱/۱}$)
- ۱۳- دعوی افراز چاه آب (نظریه مشورتی اداره حقوقی $\frac{۷/۴۲۰}{۱۳۶۱/۱/۲۴}$)
- ۱۴- اعتراض به رأی کمیسیون ماده ۵۶ قانون جنگل ها و مراتع (نظریه مشورتی اداره حقوقی دادگستری $\frac{۷/۸۱۶۱}{۱۳۷۳/۱۲/۱۶}$)
- ۱۵- ابطال رأی مدیریت اراضی استان هیأت ۷ نفره واگذاری و احیاء مصوب ۱۳۶۵
- ۱۶- اعتراض به رأی کمیسیون مصوب ۱۳۶۰
- ۱۷- اعتراض به تصمیمات قابل اعتراض و اجرای ثبتی در مورد افراز
- ۱۸- بطلان تقسیم مال مشاع
- ۱۹- درخواست صلح و سازش
- ۲۰- درخواست استرداد اسناد و مدارک و اشیایی که بهاء معینی ندارد
- ۲۱- دعوی اعاده اعتبار ورشکسته (ماده ۵۶۱ قانون تجارت)
- ۲۲- دعوی تولیت
- ۲۳- دعوی صدور حکم ورشکستگی
- ۲۴- ابطال عملیات اجرائی
- ۲۵- ابطال پروانه چاه

دعوی تشخیص صحت تاریخ معامله زمین که قبل از تاریخ لغو مالکیت اراضی موات شهری باشد.

از دعاوی غیر مالی محسوب و رأی شعبه ۱۹ دیوانعالی کشور که این دعوی را غیر مالی دانسته صحیح و منطبق با موازین قانونی است.

کلیه احکام صادره در دعاوی غیر مالی قابل درخواست تجدیدنظر می‌باشد
(ماده ۳۳۱ قانون آئین دادرسی مدنی)

ایضاً: اگر خواسته دعوایی قابلیت تقویم به پول رایج مملکتی را داشته باشد و نتیجه با محکومیت خواننده، خواهان به مالی برسد که دارای ارزش مالی باشد آن دعوی مالی ولی در دعوی غیر مالی قابلیت تقویم به پول رایج مملکتی وجود نداشته و به هر صورت دعوی قابل تقویم به پول نمی‌باشد همانند نصب قیم - اصلاح شناسنامه که با صدور حکم مستقیماً هیچ مالی عاید محکوم‌له نخواهد شد و به تعبیر دیگر ملاک و معیار عمل در تشخیص مالی یا غیر مالی بودن دعاوی نتیجه حاصله از دعوی مطروحه خواهد بود.

بطور مثال: دعوی الزام به تنظیم سند رسمی انتقال، چون نتیجه آن تحقق مالکیت است این دعوی مالی محسوب می‌گردد، لکن دعوی الزام به استرداد لاشه سند مالکیت و یا ابطال لاشه سند مالکیت و ... غیر مالی است.

بناءً علیهذا: در دعاوی مالی که موضوع آن مال غیرمنقول است با توجه به بند (۱۲) از بُنود حصری ماده ۳ قانون وصول، هزینه دادرسی وفق دفترچه محاسباتی املاک محاسبه و پرداخت می‌شود و مبلغ مندرج در قرارداد ما بین متعاملین اثری در تعیین هزینه دادرسی نخواهد داشت.

توجه می‌دهد: اگر خواهان چند فقره دعوی مالی را بصورت «یکجا» تقویم نموده و در مرحله بدوی هیچ تعرضی به آن از طرف خواننده صورت نگرفته باشد، مبلغ تقویم شده ملاک عمل در دادگاه تجدیدنظر خواهد بود. (ماده ۳۳۱ ق.آ.د.م ۱۳۷۹) در مواقعی که دادگاه بدوی دعوی خواهان را غیر مالی تشخیص دهد ولی دادگاه تجدیدنظر استان دعوی مذکور را مالی تشخیص نماید و پرونده را بعلت عدم تأدیه کامل هزینه دادرسی به دادگاه نخستین اعاده می‌نماید و دفتر دادگاه بدوی مکلف است در اجرای ماده ۵۰۳ ق.آ.د.م.

۱۳۷۹، به تجدیدنظرخواه اخطار نماید که نسبت به رفع نقص (پرداخت هزینه دادرسی دعاوی مالی) اقدام نماید و در صورتی که تجدیدنظر خواه در مهلت مقرر نسبت به پرداخت هزینه دادرسی که میزان و مبلغ آن باید توسط مدیر دفتر دادگاه بدوی در برگ اخطاریه بوضوح معلوم باشد اقدام ننموده و در واقع نسبت به تکمیل و رفع نقص از دادخواست مرحله تجدیدنظر، اقدامی بعمل نیاورد به تجویز حاصل از تبصره (۲) از تبصره حصری ماده ۳۳۹ قانون سابق الذکر، و با رعایت مواد ۵۰۳ و ۳۵۶ و ۳۴۵ همان قانون، قرار رد دادخواست تجدیدنظر صادر می‌گردد.

توجه داشته باشید علی‌القاعده نقض حکم بدوی در مرحله تجدیدنظر بدلیل عدم پرداخت هزینه دادرسی مرحله بدوی فاقد وجاهت و موقعیت قانونی است.

جهت مزید استفاده اضافه می‌گردد:

دعوی مدنی غیرمالی عبارت است از دعوی که خواسته آن قابل ارزیابی به وجه رایج مملکتی نباشد همانند دعوی تصرف عدوانی - رفع مزاحمت - رفع ممانعت از حق - تولیت - نسب - وصایت و .... فلذا هزینه دادرسی در دعاوی همانند خلع ید از اموال غیرمنقول همانند دعوی مالی غیرمنقول بوده و اختلاف در مالکیت هیچ اثری در هزینه دادرسی ندارد^(۱) چون رسیدگی به هر دعوائی ملازمه با پرداخت هزینه دادرسی دارد، لذا در صورتیکه خسارات ناشی از تأخیر در امر تأدیه توسط خواهان مطالبه و میزان آن معلوم باشد مطابق بند (۱۲) قسمت (الف) ماده (۳) قانون وصول ... در حین تقدیم دادخواست علی‌الاصول هزینه دادرسی هم باید پرداخت گردد.

موفق باشید

از قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین

مصوب ۱۳۷۳/۱۲/۲۸

اجرا از اول سال ۱۳۷۴ در مورد هزینه‌های دادرسی

ماده ۳- قوه قضائیه موظف است کلیه درآمدهای خدمات قضائی از جمله خدمات مشروحه

زیر را دریافت و به حساب درآمد عمومی کشور واریز نماید:

۱- در هر مورد که در قوانین حداکثر مجازات از نود و یک روز حبس و یا مجازات تعزیری موضوع تخلفات رانندگی می‌باشد از این پس بجای حبس یا مجازات تعزیری حکم به جزای نقدی از هفتاد هزار و یک (۷۰۰۰۱) ریال تا یک میلیون (۱۰۰۰۰۰۰) ریال صادر می‌شود.

۲- هرگاه حداکثر مجازات بیش از نود و یک روز حبس و حداقل آن کمتر از این باشد دادگاه مخیر است که حکم به بیش از سه ماه حبس یا جزای نقدی از هفتاد هزار و یک (۷۰۰۰۱) ریال تا سه میلیون (۳۰۰۰۰۰۰) ریال بدهد.

۳- در صورتی که مجازات حبس با جزای نقدی توأم باشد و به جای حبس و مجازات تعزیری جزای نقدی مورد حکم واقع شود هر دو مجازات نقدی جمع خواهد شد.

۴- تقدیم دادخواست و درخواست تعقیب کیفری به مراجع قضائی علاوه بر حقوق مقرر مستلزم الصاق و ابطال تمبر به مبلغ یکهزار ریال می‌باشد.

۵- تقدیم شکایت به دادرسی انتظامی قضات مستلزم الصاق و ابطال تمبر به مبلغ یکهزار ریال خواهد بود.

۶- بهای اوراق دادخواست و اظهارنامه و برگ اجرائیه احکام دادگاه‌ها و هیأت‌های حل اختلاف موضوع قانون کار که طبق نمونه از طرف دادگستری تهیه می‌شود هر برگ ۱۰۰ ریال تعیین می‌گردد.

۷- درآمد صندوق «الف» اداره کل تصفیه و امور ورشکستگی تا مبلغ ۱۰ میلیون ریال

۹/۰ درصد و نسبت به مازاد آن تا ۲۰ میلیون ریال ۸/۰ درصد و مازاد آن ۷/۰ درصد

دریافت می‌شود.

۸- درآمد صندوق «ب» اداره کل تصفیه و امور ورشکستگی تثبیت می‌گردد.

۹- هزینه گواهی امضاء مترجم توسط دادگستری برای هر مورد یکهزار ریال و هزینه پلمپ اوراق ترجمه شده توسط مترجم رسمی دادگستری و هزینه پلمپ گواهی صحت ترجمه یا مطابقت رونوشت و تصویر با اصل در هر مورد ۲ هزار ریال تعیین می‌گردد.

۱۰- هزینه پروانه اشتغال وابستگان دادگستری و تمدید آن در هر سال به شرح زیر تعیین و در موقع صدور یا تمدید پروانه تمبر الصاق و ابطال می‌گردد:

الف) پروانه وکالت درجه یک / یکصد هزار ریال

ب) پروانه مترجم رسمی، کارشناس رسمی، وکالت درجه ۲ کارگشائی مقیم مرکز استان

در هر مورد / ۵۰ هزار ریال

ج) پروانه وکالت درجه ۳ / ۴۰ هزار ریال

ه) پروانه وکالت اتفافی در هر مورد / ۱۰ هزار ریال

۱۱- تقدیم دادخواست به دیوان عدالت اداری مستلزم الصاق و ابطال تمبر به مبلغ ۲ هزار ریال خواهد بود.

۱۲- هزینه دادرسی به شرح زیر تعیین که بر اساس آن تمبر الصاق و ابطال می‌گردد:

الف - مرحله بدوی:

دعای که خواسته آن تا مبلغ ۱۰ میلیون ریال تقویم شده باشد معادل یک و نیم درصد ارزش خواسته و بیش از مبلغ ۱۰ میلیون ریال به نسبت مازاد بر آن دو درصد ارزش خواسته.

ب - مرحله تجدیدنظر و اعتراض به حکمی که بدو یا غیاباً صادر شده باشد ۳ درصد به نسبت ارزش «محکوم‌به».

ج - مرحله تجدیدنظر در دیوان عالی کشور و موارد اعاده دادرسی و اعتراض ثالث بر حکم.

- احکامی که «محکوم‌به» آن تا مبلغ ۱۰ میلیون ریال باشد ۳ درصد «محکوم‌به» و مازاد بر

آن به نسبت اضافی ۴ درصد ارزش «محکوم‌به».

- در دعای مالی غیر منقول و خلع ید از اعیان غیر منقول از نقطه نظر صلاحیت،

ارزش خواسته همان است که خواهان در دادخواست خود تعیین می‌نماید.

لکن از نظر هزینه دادرسی، باید مطابق ارزش معاملاتی املاک در هر منطقه و براساس

آن هزینه دادرسی پرداخت شود.

۱۳- هزینه دادرسی در دعاوی غیر مالی و درخواست تأمین دلیل و تأمین خواسته در کلیه مراجع قضائی مبلغ ۵ هزار ریال تعیین می شود.

۱۴- در صورتی که قیمت خواسته در دعاوی مالی در موقع تقدیم دادخواست مشخص نباشد مبلغ ۲ هزار ریال تمبر الصاق و ابطال می شود و بقیه هزینه دادرسی بعد از تعیین خواسته و صدور حکم دریافت خواهد شد و دادگاه مکلف است قیمت خواسته را قبل از صدور حکم مشخص نماید.

۱۵- هزینه اجرای موقت احکام در کلیه مراجع قضائی ۵۰۰ ریال تعیین می شود.

۱۶- هزینه درخواست تجدیدنظر از قرارهای قابل تجدیدنظر در دادگاه و دیوانعالی کشور یکهزار ریال تعیین می شود.

۱۷- هزینه تطبیق اوراق با اصل آنها در دفاتر دادگاهها و دیوان عدالت اداری و سایر مراجع قضائی و گواهی صادره از دفاتر کلیه مراجع مذکور در هر مورد ۲۰۰ ریال تعیین که به صورت تمبر الصاق و ابطال می شود.

۱۸- هزینه ابلاغ اظهارنامه و واخواست نامه در هر مورد یکهزار ریال تعیین می شود.

۱۹- هزینه شکایت کیفری علیه صادرکننده چک بلامحل تا مبلغ یک میلیون ریال یکهزار ریال و نسبت به مازاد آن تا ده میلیون ریال سه هزار ریال و مازاد بر ده میلیون ریال ده هزار ریال تعیین می شود.

۲۰- هزینه صدور گواهی عدم سوء پیشینه کیفری برای نسخه اول یکهزار ریال و برای نسخه های بعدی دویست ریال تعیین می شود.

۲۱- هزینه دادرسی در مرحله تجدیدنظر از احکام کیفری ۱۰ هزار ریال تعیین می شود.

۲۲- هزینه اجرای احکام تخلیه اعیان مستأجره سی درصد اجاره بهای یک ماهه و هزینه اجرای احکام دعاوی غیر مالی و احکامی که «محکوم به» آن تقویم نشده است از ۱۰ هزار ریال تا ۵۰ هزار ریال به تشخیص دادگاه می باشد.

هزینه اجرای آرا و تصمیمات مراجع غیر دادگستری در دادگستری به مأخذ فوق محاسبه و وصول خواهد شد.

۲۳- در مواردی که دستگاه های دولتی و مؤسسات عمومی و نهادهای انقلابی از معافیت قانونی پرداخت هزینه دادرسی استفاده کرده باشند چنانچه حکم به نفع آنها صادر شده باشد دادگاهها مکلفند هزینه دادرسی را طبق مقررات فوق از محکوم علیه در صورتی که

مقصر باشد وصول و به حساب درآمدهای دادگستری به خزانه واریز نمایند معادل پنجاه درصد وجوه واریزی موضوع این ماده به حساب درآمد عمومی کشور، از محل اعتباری که به همین منظور در قانون بودجه هر سال منظور می شود در اختیار دادگستری قرار می گیرد تا منحصراً به منظور تأمین کسری هزینه های جاری و احداث، خرید، تجهیز و تعمیر ساختمان های دادگستری در مرکز و شهرستان ها و ایجاد و توسعه تشکیلات قضائی براساس موافقت نامه هائی که با سازمان برنامه و بودجه مبادله خواهد نمود، هزینه نماید.

روزنامه رسمی شماره $\frac{۱۴۵۹۷}{۱۳۷۴/۱/۲۹}$

نظریه مشورتی شماره ۷/۸۷۹۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۲۷

اولاً: آراء صادره از دادگاه های عمومی در خصوص شکایت شخص ثالث در پرونده های اجرایی موضوع ماده ۴۷ قانون اجرای احکام مدنی، هر چند بدون رعایت تشریفات آیین دادرسی مدنی و پرداخت هزینه دادرسی رسیدگی می شود و در مرحله بدوی، رعایت مقررات ماده ۵۱ و در مرحله تجدیدنظر رعایت ماده ۳۴۱ ق.آ.د.م. ۱۳۷۹ ضروری است و چون در مرحله بدوی بدون هزینه دادرسی، رسیدگی می شود در مرحله تجدیدنظر هم بدون هزینه دادرسی، رسیدگی خواهد شد.

ثانیاً: هرگاه در اثناء رسیدگی به اعتراض ثالث بعللی از مال توقیف شده توسط اجرای احکام رفع توقیف شود دادگاه باید با استفاده از ملاک تبصره ماده ۱۴۷ ق.ا.ا.م. ۱۳۵۶ - رسیدگی به شکایت شخص ثالث را موقوف نماید.

تذکار:

- ۱- وفق ماده ۳۳۱ - قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱ - دعاوی مالی که خواسته یا ارزش یا همان بهای خواسته از ۳ میلیون ریال متجاوز باشد قابل تجدیدنظرخواهی در محاکم تجدیدنظر استان خواهد بود.
- ۲- دعاوی مالی کمتر از ۵۰ میلیون ریال نیز در شوراهای حل اختلاف رسیدگی می گردد.

ابطال تمبر (ابطال هزینه دادرسی) / معنی و مفهوم

«ابطال» به معنای باطل کردن و نقض و الغاء است.

در این معنا در ماده ۱۱ قانون اجرای احکام مدنی (مصوب سال ۱۳۵۶) آمده است: «هرگاه در صدور اجرائیه اشتباهی شده باشد دادگاه می تواند رأساً یا به درخواست هر یک از طرفین به اقتضای مورد، اجرائیه را ابطال یا تصحیح نماید یا عملیات اجرایی را الغاء کنند...».

می دانیم که اقامه دعوی محتاج پرداخت هزینه دادرسی است. این هزینه حسب ماده ۵۰۲ قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی عبارت است از:

هزینه برگهایی که به دادگاه تقدیم می شود و هزینه قرارها و احکام دادگاه. این هزینه، به موجب ماده ۵۰۳ همان قانون، می تواند به صورت واریز وجه به حساب خزانه باشد یا به صورت الصاق و ابطال تمبر. چون تمبر، که به شکل برگه‌هایی کوچک چاپ و عرضه می شود، مادام که بر آن مهر بطلان نخورد قابلیت استفاده مجدد را دارد، قانونگذار از الصاق و ابطال تمبر سخن گفته است.

اما استعمال واژه «ابطال» در مورد هزینه دادرسی کاملاً بی وجه است.

چه هزینه دادرسی قابل بطلان و بی اثر شدن نمی باشد بلکه پرداخت شدنی است و یکی از طرق تأدیه آن الصاق تمبر به برگهائی است که به مراجع قضائی تقدیم می شود. پس، اینکه گاه بعضی از مدیران دفاتر با ارسال پرونده به دادگاه می نویسند: «پرونده از حیث ابطال هزینه دادرسی و دادخواست و ضمائم تکمیل است جهت ملاحظه و صدور دستور مقتضی ارسال می شود»، یا در بعضی از آراء محاکم، زمانی که هنگام تقدیم دادخواست تعیین بهای خواسته به نحو دقیق ممکن نبوده است، می آید: «دایره اجرا باید پیش از صدور اجرائیه به محکوم له تکلیف نماید تفاوت هزینه دادرسی را ابطال نماید»، نادرست است.

در این خصوص دادگاه باید از مکلف شدن محکوم له به پرداخت تفاوت هزینه دادرسی سخن گوید و این که، مختار به واریز هزینه به حساب خزانه و یا تأدیه آن به صورت الصاق و ابطال تمبر است.

فصل اول - بخش دوم

نظریات کمیسیون مشورتی آئین دادرسی مدنی
دعاوی مالی و غیر مالی
«هزینه دادرسی»

نظریات کمیسیون مشورتی آئین دادرسی مدنی
دعاوی مالی و غیر مالی
«هزینه دادرسی»

نظریه مشورتی شماره ۷/۹۹۳۶ تاریخ: ۱۳۸۲/۱۲/۵

متن نظریه: ملاک تشخیص مالی یا غیر مالی بودن دعوی نتیجه حاصله از دعوی مطروحه است مثلاً دعوی الزام به تنظیم سند رسمی چون نتیجه آن تحقق مالکیت است مالی محسوب می‌گردد.

اما استرداد لاشه چک یا سفته غیر مالی است بنابراین، در دعوی مالی که موضوع آن مال غیر منقول است با توجه به بند ۱۲ ماده ۳ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳/۱۲/۲۸ هزینه دادرسی باید مطابق ارزش معاملاتی املاک در هر منطقه محاسبه و اخذ گردد و مبلغ مندرج در قرارداد اثری در تعیین هزینه دادرسی ندارد به عبارت دیگر، مبلغی که خواهان به عنوان بهای خواسته ذکر می‌کند هرچند که برابر ارزش واقعی باشد ملاک وصول هزینه دادرسی نیست، زیرا در این گونه دعاوی قانونگذار ارزش معاملاتی املاک را در هر منطقه ملاک وصول هزینه دادرسی قرار داده است نه چیز دیگر را.

نظریه مشورتی شماره ۷/۲۸۹۳ تاریخ: ۱۳۸۳/۴/۲۱

متن نظریه: با توجه به اینکه فسخ معامله دارای ارزش مالی است، این دعوی در زمره دعاوی مالی تلقی می‌شود.

نظریه مشورتی شماره ۷/۴۸۲۵ تاریخ: ۱۳۸۳/۷/۴

متن نظریه: قبول تقیسط هزینه دادرسی یا «محکوم‌به» موکول به قبول اعسار از ناحیه دادگاه است چنانچه دادگاه اعسار متقاضی تقیسط هزینه دادرسی را بپذیرد به استناد قسمت اخیر ماده ۵۱۴ قانون آئین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹ می‌تواند هزینه دادرسی را تقیسط نماید.

نظریه مشورتی شماره ۷/۵۵۳۰ تاریخ: ۱۳۸۲/۷/۱۴

متن نظریه: در صورتی که مدعی اعسار از «محکوم به» مدعی اعسار از هزینه دادرسی هم باشد با توجه به ماده ۲۲ قانون اعسار، محکوم علیه موقتاً از پرداخت هزینه دادرسی معاف است. و لذا چنانچه دادگاه در مرحله بدوی نسبت به دعوی اعسار از «محکوم به» رأی صادر نموده باشد و رأی صادره مورد تجدیدنظرخواهی قرار گیرد مقررات ماده ۳۵۰ قانون آ.د.م. نسبت به پرداخت هزینه دادرسی در مرحله بدوی مصداق پیدا نمی‌کند.

نکته: بنظر دعوی تعدیل و افزایش میزان اقساط «محکوم به» دعوی مالی می‌باشد. (ر.ک.): جلد پنجم از مجموعه ۵ جلدی راهنمای جامع نگارش تألیف نگارنده

نظریه مشورتی شماره ۷/۱۰۲۵۶ تاریخ: ۱۳۸۲/۱۲/۱۶

متن نظریه: ضابطه تشخیص دعاوی مالی از غیر مالی نتیجه حاصل از دعوی است و چون نتیجه مطالبه خسارت تأخیر تأدیه تحصیل مال است این دعوی مالی و طرح آن مستلزم پرداخت هزینه دادرسی جداگانه است.

نظریه مشورتی شماره ۷/۴۷۹۳ تاریخ: ۱۳۶۰/۱۰/۲۰

متن نظریه: شرکت دخانیات از پرداخت هزینه دادرسی معاف نیست.

نظریه مشورتی شماره ۷/۵۱۱۴ تاریخ: ۱۳۶۰/۱۱/۲۴

متن نظریه: اعتراض بر تحدید حدود دعوی مالی است.

نظریه مشورتی شماره ۷/۹۸۴ تاریخ: ۱۳۶۱/۳/۲

متن نظریه: درخواست افزایش اجاره بها، از دعاوی مالی محسوب می‌شود.

نظریه مشورتی شماره ۷/۱۰۳۰ تاریخ: ۱۳۶۱/۳/۸

متن نظریه: هزینه دادرسی باید مطابق قانون زمان تقدیم دادخواست اخذ شود نه قانون زمان رفع نقص
(مواد ۴۹-۵۳-۵۴-۵۰۳ قانون آئین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹)

نظریه مشورتی شماره ۷/۵۱۹۷ تاریخ: ۱۳۵۹/۹/۱۷

متن نظریه: استرداد اضافه پرداختی هزینه دادرسی بلااشکال است ولی استرداد هزینه دادرسی پس از تقدیم دادخواست مجاز نیست.
(بند ب ذیل ماده ۳۰- قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۶۶)

نظریه مشورتی شماره ۷/۴۲۵۲ تاریخ: ۱۳۵۹/۷/۱۳

متن نظریه: مدعی خصوصی از پرداخت هزینه دادرسی معاف نمی‌باشد.

نکته: دعاوی تعدیل و تقلیل مدت زمان ملاقات با طفل مشترک و تعدیل و افزایش مدت زمان ملاقات با طفل مشترک هر دو در زمره دعاوی غیرمالی هستند.
(ر.ک): جلد پنجم از مجموعه ۵ جلدی راهنمای جامع نگارش تألیف نگارنده

نظریه مشورتی شماره ۷/۵۹۰۰ تاریخ: ۱۳۵۹/۱۰/۲۳

متن نظریه: دادخواست مجددی که به علت مفقود شدن پرونده داده می‌شود هزینه دادرسی لازم ندارد.

نظریه مشورتی شماره ۷/۲۲۴۸ تاریخ: ۱۳۶۰/۷/۱۳

متن نظریه: جهاد سازندگی از پرداخت هزینه دادرسی معاف نیست.

نظریه مشورتی شماره ۷/۲۳۲۲ تاریخ: ۱۳۷۵/۷/۱۰

متن نظریه: هزینه دادرسی در مرحله تجدیدنظر بر مبنای «محکوم‌به» محاسبه می‌شود.

نظریه مشورتی شماره ۷/۸۲۳۶ تاریخ: ۱۳۷۵/۱۲/۲۷

متن نظریه: در دعوی خلع ید و اموال غیر منقول، هزینه دادرسی باید با توجه به ارزش معاملاتی محل تعیین گردد مبلغ مندرج در قرارداد ملاک عمل نیست.
(بند ۱۴ ماده ۳ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳/۱۲/۲۸)

نظریه مشورتی شماره ۷/۴۲۴۸ تاریخ: ۱۳۷۶/۷/۱۰

متن نظریه: بانک مرکزی ایران از پرداخت هزینه دادرسی معاف نیست.

نظریه مشورتی شماره ۷/۴۳۳ تاریخ: ۱۳۷۵/۱/۲۲

متن نظریه: هزینه دادرسی درخواست تقسیم ترکه و افراز مبلغ پانصد ریال است
(بند ۱۰ تبصره ۹۱ قانون بودجه سال ۱۳۶۲)

نظریه مشورتی شماره ۷/۴۳۳ تاریخ: ۱۳۷۵/۱/۲۲

متن نظریه: مطالبه سهم‌الارث و سهم‌الترکه در زمره دعاوی مالی بوده و باید تقویم شود.

نظریه مشورتی شماره ۷/۴۳۳ تاریخ: ۱۳۷۵/۱/۲۲

متن نظریه: در مرحله بدوی هزینه دادرسی دعاوی مالی تا ۱۰ میلیون ریال برابر ۱/۵٪ و مازاد بر آن ۲٪ ارزش خواسته است.

نظریه مشورتی شماره ۷/۲۸۹ تاریخ: ۱۳۷۵/۱/۲۹

متن نظریه: سازمان‌های آب که بر مبنای ماده ۳۲ قانون توزیع عادلانه آب تشکیل نشده و شرکت‌های برق منطقه‌ای و مدیریت‌های تابعه آنها از پرداخت هزینه دادرسی معاف نیستند.

نظریه مشورتی شماره ۷/۴۵۶۶ تاریخ: ۱۳۷۶/۷/۲۰

متن نظریه: شرکت‌های بازرگانی وابسته به دولت از پرداخت هزینه دادرسی معاف نیستند.
(رأی وحدت رویه شماره ۳۹/۶۰)

نظریه مشورتی شماره ۷/۴۱۳ تاریخ: ۱۳۷۷/۳/۳

متن نظریه: ارزش معاملاتی املاک در هر منطقه توسط کمیسیون تقویم املاک موضوع ماده ۶۴ قانون مالیات‌های مستقیم تعیین می‌شود.
(بند ۱۲ ماده ۳ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳/۱۲/۲۸)

نظریه مشورتی شماره ۷/۱۳۸۲ تاریخ: ۱۳۷۷/۴/۱۰

متن نظریه: در مواردی که خواهان از پرداخت هزینه دادرسی معاف است و حکم به نفع او صادر می‌شود صدور حکم به پرداخت هزینه دادرسی به نفع دولت منعی ندارد.
(بند ۲۳ ماده ۳ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳/۱۲/۲۸)

نظریه مشورتی شماره ۷/۵۷۱۶ تاریخ: ۱۳۷۳/۸/۲۵

متن نظریه: سازمان صنایع ملی ایران از پرداخت هزینه دادرسی معاف نیست.

نظریه مشورتی شماره ۷/۳۲۷۳ تاریخ: ۱۳۷۴/۶/۱۸

متن نظریه: هزینه دادرسی و هزینه دفتر دو موضوع مختلف است و دارای مقررات جدا از هم می‌باشند.

نظریه مشورتی شماره ۷/۳۵۶۴ تاریخ: ۱۳۷۴/۶/۱۸

متن نظریه: هزینه دادرسی دعاوی غیر مالی پنج هزار ریال است.
(بند ۱۳ ماده ۳ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت در موارد معین مصوب ۱۳۷۳)

نظریه مشورتی شماره ۷/۳۱۰ تاریخ: ۱۳۷۵/۱/۱۹

متن نظریه: هزینه دادرسی در دعوی خلع ید از اموال غیر منقول همانند دعاوی مالی غیر منقول بوده و اختلاف در مالکیت تأثیری در هزینه دادرسی ندارد.
(رای وحدت رویه شماره ۵۸۵ مورخ ۱۳۷۲/۷/۱۳ هیئت عمومی دیوانعالی کشور)

نظریه مشورتی شماره ۷/۴۰۰ تاریخ: ۱۳۷۵/۱/۲۹

متن نظریه: بهای خواهی خواسته از نقطه نظر صلاحیت همان است که در دادخواست ذکر شده مگر آنکه میزان خواسته از نقطه نظر تجدیدنظرخواهی مؤثر باشد و خواننده به آن اعتراض نماید.

نظریه مشورتی شماره ۷/۲۴۱۹ تاریخ: ۱۳۷۵/۴/۲۶

متن نظریه: هزینه دادرسی دعاوی غیر مالی در مرحله بدوی و تجدیدنظر یکسان است.
(بند ۱۳ ماده ۳ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳)

نظریه مشورتی شماره ۷/۲۸۰۵ تاریخ: ۱۳۷۵/۶/۷

متن نظریه: شکایت چند نفر شاکی فقط دارای یک هزینه دادرسی است.
(بند ۴ ماده ۳ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳)

نظریه مشورتی شماره ۷/۶۶۰۹ تاریخ: ۱۳۷۸/۹/۱۱

متن نظریه: هریک از وراث فقط به میزان سهم الارث خود باید هزینه دادرسی بپردازند.
(بند ۲ ماده ۶۲ قانون آئین دادرسی مدنی)

نظریه مشورتی شماره ۷/۸۹۲۵ تاریخ: ۱۳۷۹/۳/۲۳

متن نظریه: هزینه دادرسی اموال منقول بر اساس تقویم خواسته صورت می‌گیرد در صورتی که تا اولین جلسه دادرسی به آن اعتراض نشده باشد.
(مواد ۶۱-۶۲-۶۳-۵۰۳ قانون آئین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹)

نکته: دعوی استرداد وثیقه‌ای که بنام دولت ثبت قطعی شده اولاً باید به طرفیت ۱- دادستان ۲- وزارت اقتصاد و ثانیاً در زمره دعاوی مالی می‌باشد.

نظریه مشورتی شماره ۷/۸۴۵۱ تاریخ: ۱۳۷۹/۴/۶

متن نظریه: بنیاد تعاون سپاه پاسداران از پرداخت هزینه دادرسی معاف نیست.
(ماده ۵۲۹ قانون آئین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹)

نظریه مشورتی شماره ۷/۷۰۲ تاریخ: ۱۳۸۲/۲/۶

متن نظریه: در هر محل که پرداخت هزینه دادرسی به صورت الصاق تمبر امکان‌پذیر نباشد می‌توان این هزینه را به حساب درآمد دادگستری واریز و قبض آن را ضمیمه دادخواست نمود.

نظریه مشورتی شماره ۷/۱۱۳۸ تاریخ: ۱۳۸۲/۲/۱۶

متن نظریه: دعوی اعسار از پرداخت هزینه دادرسی و «محکوم به» مالی است و لازم است به میزان خواسته و «محکوم به» تمبر ابطال و الصاق می شود.

نظریه مشورتی شماره ۷/۲۲۶۲ تاریخ: ۱۳۸۳/۴/۱

متن نظریه: به نظر این اداره کل دعوی اعسار از پرداخت «محکوم به» و دعوی اعسار از هزینه دادرسی هر دو جزء «دعای مالی» هستند ولی چون رأی وحدت رویه شماره ۶۶۲ مورخ ۱۳۸۲/۷/۲۹ هیئت عمومی دیوانعالی کشور دعوی اعسار از پرداخت «محکوم به» را جزء دعای غیر مالی محسوب نموده است. لذا در آن مورد برای دادگاهها و شعب دیوان عالی کشور لازمالاتباع است و شامل دعوی اعسار از پرداخت هزینه دادرسی نیست و در این مورد از مدعی اعسار از بابت هزینه دادرسی وجهی اخذ نمی گردد.

نظریه مشورتی شماره ۷/۲۹۹۸ تاریخ: ۱۳۶۲/۸/۱۱

متن نظریه: برای مطالبه دیه پرداخت هزینه دادرسی لازم نیست.

نظریه مشورتی شماره ۷/۲۹۹۸ تاریخ: ۱۳۶۲/۸/۱۱

متن نظریه: در مورد مطالبه دیه هزینه دادرسی قابل مطالبه نیست.

نظریه مشورتی شماره ۷/۲۳۸۴ تاریخ: ۱۳۶۲/۵/۲۶

متن نظریه: شرکت ملی گاز ایران از پرداخت هزینه دادرسی معاف نیست.

نظریه مشورتی شماره ۷/۲۵۳۷ تاریخ: ۱۳۶۲/۵/۳۰

متن نظریه: شرکت ملی فولاد ایران از پرداخت هزینه دادرسی معاف نیست.

فهرست

۷	فصل اول - بخش اول / دعاوی مالی و غیر مالی مفهوم و مصادیق آن
۱۵	از قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین
۲۰	فصل اول - بخش دوم / نظریات کمیسیون مشورتی آئین دادرسی مدنی دعاوی مالی و غیر مالی «هزینه دادرسی»
۳۹	فصل سوم / ادله اثبات دعوی «شرح مختصر»
۵۱	فصل چهارم / رگ برگ / نکات کلیدی
۶۱	فصل پنجم / «وصیت»
۶۲	«وصیت / معنی و مفهوم آن
۶۳	«ارث یا میراث»
۶۵	موانع ارث
۶۶	«حَجَب»
۶۸	فصل ششم / «عُسْر و حَرَج» معنا و مفهوم
۷۳	فصل هفتم / تفاوت حق کسب و پیشه یا تجارت با حق سرقفلی (اختصاری)
۷۴	تفاوت سرقفلی با حق کسب یا پیشه یا تجارت
	فصل هشتم / قوانین مربوط به نحوه خرید و تملک اراضی و املاک مورد نیاز شهرداریها و

۷۷	دولت
۷۸	قانون نحوه تقویم ابنیه، املاک و اراضی مورد نیاز شهرداری‌ها
	لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه‌های عمومی، عمرانی و نظامی
۷۹	دولت
۸۵	قانون تعیین وضعیت املاک واقع در طرح‌های دولتی و شهرداری‌ها
	قانون اصلاح تبصره (۱) ماده واحده تعیین وضعیت املاک واقع در طرح‌های دولتی و شهرداری‌ها
۸۷	شهرداری‌ها
	مروری بر نحوه خرید و تملک اراضی توسط دولت و شهرداری‌ها برای اجرای برنامه‌های عمومی - عمرانی - نظامی و شهرداری‌ها
۸۸	
۹۵	فصل نهم / وصیت
۹۶	بحث و بررسی مختصر پیرامون وصیت
۱۱۰	فصل دهم / گفتار در حقوق ارتفاقی
۱۲۸	فصل یازدهم / ملخص قواعد فقه و حقوق
۱۲۹	اصطلاحات حقوقی در حقوق مدنی - کیفری ملخص قواعد فقه و حقوق
۱۳۰	پاره‌ای از اصول عملیه / عقلیه
۱۳۰	گفتار در اصول عملیه
۱۳۴	اصل استصحاب
۱۷۰	فصل دوازدهم / بزه کلاهبردار
۱۷۷	فصل سیزدهم / عوامل رافع مسئولیت کیفری
۱۹۲	فصل چهاردهم
۱۹۲	تعریف حق
۱۹۲	«حق زبان»

- فصل پانزدهم / ابراء و ماهیت آن ۲۰۹
- نمونه رأی دادگاه در رابطه با ابراء ۲۱۸
- معانی ابراء (ترمینولوژی مبسوط) ۲۲۱
- فصل شانزدهم ۲۲۴
- عوامل بزهکاری کودکان و نوجوانان ۲۲۴

avabook.com

avabook.com

فصل اول - بخش اول

دعاوی مالی و غیر مالی مفهوم و مصادیق آن

ماده (۱) قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹

آیین دادرسی مدنی، مجموعه اصول و مقرراتی است که در مقام رسیدگی به امور حسبی و کلیه دعاوی مدنی و بازرگانی در دادگاههای عمومی، انقلاب، تجدیدنظر، دیوان عالی کشور و سایر مراجعی که به موجب قانون موظف به رعایت آن می باشند به کار می رود.

نکته: نگرش ما نسبت به قانون نباید نگرش تعبدی باشد، قانونمندی و اطاعت از آن الزامی است لکن تلاش برای اصلاح آن یک واجب است.

دعاوی مالی و غیر مالی مفهوم و مصادیق آن

در تشخیص خواسته مالی و غیر مالی هیچ ملاک و ضابطه‌ای از طرف مقنن تعریف نشده و مصادیق آن نیز بصورت حصری بیان نگردیده به همین جهت در تشخیص دعوی مالی از دعوی غیر مالی اختلافات بسیاری وجود داشته و دارد.

در تشخیص دعوی مالی و غیر مالی اگر خواسته ذاتاً و مستقیماً، قابلیت ارزیابی و تقویم داشته باشد آن را در اصطلاح خواسته مالی گویند همانند مطالبه طلب، وجه چک، سفته، برات، حواله و امثالهم. اگر خواسته دعوی ذاتاً مالی نبوده و قابلیت تقویم به پول رایج را نداشته باشد آن را در اصطلاح خواسته غیر مالی گویند.

توجه می‌دهد: اصل بر غیر مالی بودن دعاوی قرار گرفته و مالی بودن دعوی نیازمند به دلیل و نص است فلذا اگر شک و تردید نمودیم عدم جاری^(۱) و دعوی را غیر مالی محسوب می‌نمایم.

چرا که مالی دانستن دعاوی نوعی رنج و مشقت و سختی، برای مردم محسوب می‌گردد در برخی کشورهای پیشرفته و ممالک متمدنی و توسعه یافته عمدتاً اصل بر غیر مالی بودن دعاوی قرار گرفته و دعاوی مالی نیز احصاء شده‌اند.

مصادیق دعاوی مالی:

خواسته مالی که تعیین بهای آن در هنگام تقدیم دادخواست مقدور است و نتیجه آن برای خواهان دارای آثار مالی است فلذا خواهان مکلف است خواسته خود را تقویم نماید و در غیر این صورت به موجب ضمانت اجرای ماده ۵۴ قانون آئین دادرسی مدنی ناظر بر بند (۳) از بنود حصری ماده ۵۱ قانون آ.د.م.، ۱۳۷۹ قرار رد دادخواست خواهان از طرف مدیر دفتر دادگاه صادر خواهد شد.

۱. اصل «عدم» را در جلد دوم (جزایی) از مجموعه ۵ جلدی راهنمای جامع نگارش تألیف نگارنده بخوانید.

۱- دعاوی مالی:

۱- دعوی مطالبه طلب (وجه نقد) ۲- مطالبه ثمن معامله ۳- مطالبه وجه التزام ۴- مطالبه وجه چک ۵- مطالبه وجه سفته ۶- مطالبه وجه برات ۷- مطالبه اجور معوقه ۸- مطالبه کلیه اشیایی که دارای بهای معینی است ۹- مطالبه خسارات ناشی از ضمان قهری ۱۰- مطالبه ضرر و زیان ناشی از جرم ۱۱- مطالبه دیه علیه وراث قاتل ۱۲- مطالبه خسارت تأخیر در تأدیه ۱۳- مطالبه خسارات ناشی از نشت چاه و ترکیدن لوله آب و فاضلاب ۱۴- مطالبه نفقه معوقه ۱۵- مطالبه مهر ۱۶- مطالبه سهم الارث علیه احد از وراث یا شخص ثالثی که مال مشخصی از ترکه نزد اوست ۱۷- دعاوی مربوط به حق تالیف، تصنیف، حق اختراع ۱۸- دعاوی مربوط به علائم صنعتی و تجاری ۱۹- کلیه موارد مذکور در ماده ۲۷۷ قانون آئین دادرسی مدنی، قرض، ثمن، مال الاجاره، دیه جنایات، نفقه یومیه، ضمان به تلف یا اتلاف همچنین دعاوی که مقصود از آن مال است از قبیل بیع (اموال منقول، غیرمنقول)، صلح، اجاره، هبه، وصیت به نفع مدعی، جنایت خطائی و شبه عمد موجب دیه.

۲- خواسته مالی که تعیین (دقیق) آن هنگام تقدیم دادخواست ممکن نیست و می توان بنحو علی الحساب تقویم و جلب نظر کارشناسان رسمی را طلب نمود:
 ۱- مطالبه ارث ۲- مطالبه اجرت المثل ۳- مطالبه غرامات ناشی از مستحقّ للغير درآمدن مبیع و...

۳- خواسته مالی که ظهور در غیر مالی بودن دارد:

- ۱- الزام به تنظیم سند رسمی انتقال زمین / ملک مسکونی / آپارتمان / مغازه .../
- ۲- درخواست تعدیل و افزایش اجاره بها (نظریه مشورتی اداره حقوقی $\frac{۷/۹۸۴}{۱۳۶۱/۳/۲}$)
- ۳- خلع ید (نظریه مشورتی اداره حقوقی $\frac{۷/۲۰۲۱}{۱۳۶۲/۵/۸}$)
- ۴- دعوی اعتراض به تعیین حد و مرز (نظریه مشورتی اداره حقوقی $\frac{۷/۵۱۱۴}{۱۳۶۰/۱۱/۲۴}$)
- ۵- دعوی اعتراض به ثبت ملک
- ۶- الزام به تنظیم سند خودرو
- ۷- دعوی افراز، تقسیم و فروش اموال مشاع در صورت اختلاف در مالکیت
- ۸- استرداد لاشه چک / سفته / برات